

تحول و تغییر در شیوه‌های آموزش راهی برای ایجاد انگیزه استفاده از کتابخانه‌های تخصصی

کاظم حافظیان رضوی^۱

دلش را به دانش برافروختند
چه رومی، چه تازی و چه پارسی
نگاریدن آن کجا بشنوی
(شاهنامه فردوسی)

نیشتن به خسرو بیاموختند
نیشتن یکی نه، که نزدیک سی
چه سغدی، چه چینی و چه پهلوی

چکیده: به گواه تاریخ، کتابخانه‌ها به عنوان نهادهایی مستقل، پیوسته جزء جدایی‌ناپذیر مراکز و مؤسسات آموزشی و تحقیقاتی بوده و نقشی قابل ملاحظه ایفا می‌کنند. در این روند کتابداران به دلیل اعتقادی که به نقش دانش و معرفت در تحول فرد و اجتماع دارند، به عنوان آموزگاران بدون مرز، تلاش و کوشش بی‌وقفه‌ای را در سازماندهی و مدیریت دانش برای ارائه منابع اطلاعاتی به جست‌وجوگران و جویندگان علم و فن معمول می‌دارند. اختراع و به‌کارگیری فناوری‌های نوین اطلاع‌رسانی از یک‌سو، روش‌های گوناگون انتشار مطالب و یافته‌ها در اشکال کاغذی و الکترونیکی (مکتوب و مضبوط)، همچنین تحولات شتابان حوزه‌های گوناگون فن و دانش از سوی دیگر، ضرورت بازنگری و به‌کارگیری شیوه‌های نوین در آموزش (بلند مدت - کوتاه مدت و...) را ناگزیر می‌کند. توقف روش بهره‌گیری مطلق از جزوه و کتاب درسی و استفاده از شیوه آموزشی مبتنی بر منابع ارجاعی و مطالب روزآمد و تداوم این بهره‌گیری، پیشنهاد این مقاله است.

کلیدواژه‌ها: تحول، شیوه‌های آموزش، کتابخانه‌های تخصصی

مقدمه

انسان برای زندگی بهتر نیازمند خطوطی تبیین شده است تا براساس آن بتواند راه خود را بییابد. تبیین این خطوط یا به‌طور خودجوش و از راه تجربه به دست می‌آید، یا از راه فراگیری از دیگران (۶:۴۵).

آموزش برای ایجاد رفتار مناسب و مطلوب در فرد و نهایتاً در جامعه باید از قوانین انعطاف‌پذیری

بر این عقیده‌ام که ذکر و تکرار برخی واضحات بر استواری باور کمک می‌کند. آنچه در این مقاله تقدیم عزیزان می‌شود از همین جنس ذکر و تذکر است.

آموزش یکی از ارکان اساسی رشد و تعالی جوامع بشری است. آموزش یا به منظور انتقال ارزش‌ها، آداب و رسوم از نسلی به نسل دیگر و یا به منظور ایجاد مهارت و کفایت در افراد برای کسب توانایی در تولید - که مرتب در حال تغییر و تحول است - انجام می‌گیرد.

^۱ عضو هیئت علمی مرکز اطلاع‌رسانی و خدمات علمی جهاد کشاورزی

تلاش فرهیختگان در اقصا نقاط کرهٔ خاکی حاصل آمده و می‌آید، بهره خواهد گرفت. وابستگی به قدرت‌های بزرگ در اصطلاحنامهٔ سیاسی دولتمردان و دولت‌ها معنی دارد نه در اصطلاحنامهٔ توسعهٔ نوشتهٔ ملت‌ها. در اصطلاحنامهٔ مردمان جهان همبستگی و بهره‌گیری از

اگر ملتی بخواهد در جهت توسعه‌ای همه‌جانبه، واقعی و پایدار، بدون وابستگی به قدرت‌های بزرگ گام بردارد، نیازمند آموزش صحیح و اصولی در هر زمان و مکان، با استفاده از نیروهای آموزشی مجرب است.

امکانات یکدیگر به جای وابستگی به قدرت‌های بزرگ قرار گرفته است. مقولهٔ آموزش در جهان امروز امری مردمی است. برای یادگیری باید در اقیانوس منابع کاغذی و رقمی شنا کرد و صد البته باید شناگری آموخت.

دربارهٔ ویژگی‌های آموزشگر خوب آمده است: باید دارای مطالعهٔ مستمر در حوزهٔ کار خود باشد، در ویژگی‌های یک فراگیر خوب نیز این ویژگی با تأکید بیشتری بیان می‌شود. تحصیل در سطوح بالای دانشگاهی، اختصاص اتاقک‌های مطالعه و امانت تعداد بیشتر کتاب و دیگر منابع به دانشجویان دورهٔ دکترا در کتابخانه‌های دانشگاهی مؤید این نظر است.

بهره‌گیری از منابع مکتوب و مضبوط و تکلیف دادن، برای مراجعهٔ دانشجو به منابع کاغذی در دانشگاه‌های کشورهای پیشرفته در مقاطع عالی تحصیلی، حتی در عصر منابع الکترونیکی، در محل کتابخانه، از جمله موارد بارز و قابل مذاقه است.

شیالی رانگاناتان پدر کتابداری هند و از بزرگان تاریخ کتابداری جهان دربارهٔ نقش آموزشی کتابخانه می‌نویسد: "اصل حیاتی و وجودی کتابخانه که در تمام

آموزش یکی از ارکان اساسی رشد و تعالی جوامع بشری است. آموزش یا به منظور انتقال ارزش‌ها، آداب و رسوم از نسلی به نسل دیگر و یا به منظور ایجاد مهارت و کفایت در افراد برای کسب توانایی در تولید که مرتب در حال تغییر و تحول است، انجام می‌گیرد.

برخوردار باشد تا بتواند خود را با مکان و زمان انطباق دهد.

تحولات دو قرن ۱۸ و ۱۹ و تغییرات و پیشرفت‌های شتابان نیمهٔ دوم قرن ۲۰ ضرورت تجدید نظر مستمر در برنامه‌های آموزشی کشورهای پیشرفته را تبیین می‌نماید. کشورهای پیرامون نیز به پیروی از آنها ولی با حرکتی کندتر به امر آموزش و پرورش توجه کردند.

نیروی انسانی، سرمایهٔ اصلی سازمان، عامل بقا، تحوّل و دستیابی به اهداف تلقی شد. آموزش و ارتقای این نیرو برای شناخت و درک بهتر نقش خود و ایفای درست آن، از وظایف مدیریت سازمان بود.

نوشته‌اند، اگر ملتی بخواهد در جهت توسعه‌ای همه‌جانبه، واقعی و پایدار، بدون وابستگی به قدرت‌های بزرگ گام بردارد، نیازمند آموزش صحیح و اصولی در هر زمان و مکان، با استفاده از نیروهای آموزشی مجرب است. در خصوص اصطلاح "بدون وابستگی" لازم است توجه و تأمل بیشتری شود، زیرا در هزارهٔ سوم بیان چنین افاصاتی نه تنها پذیرفته نیست، بلکه از جمله تفکرات ارتجاعی نیز محسوب می‌شود. جهان امروز در پرتو همکاری و همیاری خردورزان و پژوهشگران سرزمین‌های بالا دست و پایین دست به آرمان‌های انسانی نزدیک می‌شود. در این راه از هر چه که به یمن

یادگیری به گونه‌ای که عاملی برای تشویق کاربران شود تا به بهره‌گیری تمیز دهنده و زبردست از تولیدات اطلاعاتی تبدیل شوند؛

- فراهم کردن منابع و امکاناتی که به امر فراگیری در همه زندگی کمک کند؛

- فراهم کردن گزارش فعالیت‌ها و همچنین منابع در زمینه یادگیری که بیانگر تجربه‌ها، باورها در جنبه‌های اجتماعی و فرهنگی گوناگون است؛

- نهایتاً پدید آوردن امکان دسترسی فکری و عملی به اطلاعات و باورها برای گروه‌های گوناگون که نیازهای اطلاعاتی آنها به تندی رو به دگرگونی است (۲:۳).

در مقدمه یکی از پایان‌نامه‌های دکترای آخرین سال‌های هزاره دوم میلادی آمده است: تعداد کافی کتابخانه‌های مجهز یکی از اساسی‌ترین اهرم‌های پشتیبانی و اجرای مطلوب برنامه‌های آموزش عالی به شمار می‌آیند. از این‌روست که رشد برنامه‌های آموزشی دانشگاه‌ها به موازات رشد کتابخانه‌های دانشگاهی امکان‌پذیر می‌شود و بررسی کیفیت آموزش در سایه ارزیابی کیفی خدمات کتابخانه‌ها نتیجه‌بخش و مفید است (۸:۴).

در نظام‌های آموزشی و تحقیقاتی، کتابخانه وابسته به یک مؤسسه تحقیقاتی یا وابسته به آموزش عالی در ارتباط با اهداف آن نظام شکل می‌گیرد. کمک به اعتلای امکانات کتابخانه در واقع پشتیبانی از تحول و توسعه برنامه‌های آن سازمان است.

مبحث آموزش دائمی روندی رو به رشد دارد. در تعریف این نوع آموزش آمده است: آموزش دائمی روندی مستمر است که ظرفیت‌ها و استعدادها را در طول زندگی افزایش می‌دهد. آموزش دائمی به معنی درس خواندن در تمام طول عمر نیست. یادگیری مستمر کسب‌کار و ابتکار شخص در زمینه تحقیق و جست‌وجو برای کسب اطلاعات تازه است. یادگیری به معنی اشتیاق در مشارکت برای تغییر و تحول است. یادگیری دائمی باعث انعطاف و سازگاری ما می‌شود، ما

مراحل، تکامل آن به چشم می‌خورد و در تمام شکل‌های حال و آتی آن پابرجا خواهد بود، این است که کتابخانه وسیله جهانی آموزش به شمار می‌رود زیرا همه ابزارهای آموزشی را گردآوری و آزادانه توزیع می‌کند و در نتیجه به اشاعه دانش می‌پردازد. هدف کتابخانه مشارکت در سرنوشت جهانی به یاری آموزش افراد، برای همفکری و همیاری اجتماعی آنان و رسیدن به وحدت و یگانگی و وابستگی متقابل است.

شیالی رانگاناتان پدر کتابداری هند و از بزرگان تاریخ کتابداری جهان درباره نقش آموزشی کتابخانه می‌نویسد: "اصل حیاتی وجودی کتابخانه که در تمام مراحل، تکامل آن به چشم می‌خورد و در تمام شکل‌های حال و آتی آن پابرجا خواهد بود، این است که کتابخانه وسیله جهانی آموزش به شمار می‌رود زیرا همه ابزارهای آموزشی را گردآوری و آزادانه توزیع می‌کند و در نتیجه به اشاعه دانش می‌پردازد.

در رسالت وجود انواع منابع و مواد کتابخانه‌ای برای محمل‌های گوناگون و فراهم آوردن امکانات دسترسی به محتوای آنها آمده است:

- پدید آوردن امکان دسترسی فکری به اطلاعات از راه فعالیت‌های یادگیری، که این امکان راهکارهای لازم برای گزینش، بازیابی، واکاوی، ارزیابی، ترکیب و فراآوری اطلاعات در همه زمینه‌های محتوای برنامه آموزشی را پی‌ریزی می‌کند؛

- پدید آوردن امکان دسترسی فیزیکی به اطلاعات؛
- فراهم کردن نتایج تجربه‌های دیگران در زمینه

را فعال، کوشا و قادر به مشارکت در تغییر جامعه و زندگی کاری می‌سازد (۲: ۲۱).

در فرآیند آموزش، به کاربرد ابزاری کتاب و کتابخانه

توسعه یعنی تحول در وضعیت موجود و حرکت به سوی شرایط مطلوب. توسعه یک جامعه در سطح ملی و در نهایت توسعه جهانی مستلزم توجه عمیق به رشد فکری و معرفتی افراد جامعه از طریق نظام‌های آموزشی است.

(به معنی عام و کتابدارانه آن) تأکید می‌شود و این کاربرد، مقدماتی را لازم دارد که از آن با عنوان عادت به مطالعه و یادگیری با تأکید بر مراجعه به منابع یاد می‌شود. بدیهی است ایجاد عادت، کاری یک شبه نیست و نمی‌تواند خودانگیزه باشد، تلاشی پی در پی را می‌طلبد که از خانواده آغاز می‌شود، در مدرسه، دبیرستان، دانشگاه و محیط کار ادامه می‌یابد و هر کدام برای رساندن فرد به تعالی، شیوه خود را به کار می‌برند. برای فراهم آوردن بستری مناسب به نام کتاب و کتابخانه، تلاش زیادی در جهت تولید انواع ابزار و مواد آموزشی و پژوهشی با بهره‌گیری از آخرین کشفیات و اختراعات به عمل آمده است. امروزه کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی معمولاً موادی را وارد نظام‌های اطلاعاتی می‌کنند که به دلیل تنوع تولید به هیچ وجه قابل مقایسه با گذشته نیست، پردازش مواد و منابع اطلاعاتی به‌طور اساسی دگرگون شده است و مفهوم استفاده از این گونه نظام‌ها، چه از لحاظ مکان و زمان و چه از جنبه شیوه‌های ارائه، تحولی عظیم یافته‌اند. امکانات ارتباطی، استفاده‌کنندگان بالفعل و بالقوه این گونه مراکز را به آگاهی‌ها و مهارت‌هایی مجهز کرده است و به نوبه

خود سطح و نوع انتظار آنان را به سرعت و پاستاب افزایش داده است. این تحولات و امکانات خود تأییدی است بر ضرورت وجود و نقش بهره‌گیری از منابع در آموزش و توجه به آنها در تدوین نظام‌های آموزشی از آغاز تا پایان....

توسعه یعنی تحول در وضعیت موجود و حرکت به سوی شرایط مطلوب. توسعه یک جامعه در سطح ملی و در نهایت توسعه جهانی مستلزم توجه عمیق به رشد فکری و معرفتی افراد جامعه از طریق نظام‌های آموزشی است. تلاش نظام‌های آموزشی در تربیت نیروی انسانی طیف گسترده‌ای از مقاطع مختلف (از پیش دبستانی تا دکترا) را در برمی‌گیرد (۷: ۱۰). برای دستیابی به اهداف توسعه‌ای، ضرورت ایجاد انگیزش و هدایت فراگیران که در واقع موتور حرکت و کانون توجه توسعه هستند، باید بسیار مورد عنایت و توجه باشد. ارزیابی مداوم مدرسان و فراگیران نیز در تسریع حرکت توسعه کمک می‌کند.

برای اطمینان از کیفیت تدریس، لازم است در طول و پایان نیمسال تحصیلی ارزیابی‌هایی از شیوه‌های تدریس صورت گیرد و از نتایج آنها برای بازنگری در تدریس استفاده شود. همچنین روش تدریس تعاملی (پرسش و پاسخ بین استاد و دانشجو و نیز دانشجو با دانشجو)، ارائه همایش و بحث و بررسی، روش اجرا و محتوای همایش، برگزاری جلسه‌های مباحثه و دفاع از نظریه‌ها و عملکردها و جز آن نیز باید مورد توجه و اشاره قرار گیرد (۷: ۲۱). کدام یک از این مقولات می‌تواند بدون پشتوانه مطالعاتی و اطلاعاتی و بدون اتکا بر منابع در یک بحث نظام‌مند علمی انجام شود؟ در این روش (تدریس تعاملی) مدرس و دانشجو ناگزیر از حضور در کتابخانه و بهره‌گیری از منابع خواهند بود. این همه در صورتی است که برنامه‌ریزان و مدیران آموزشی، بهره‌گیری از مدرسانی که در حرفه خود صاحب‌نظر به حساب می‌آیند و دانش خود را روزآمد

است که جمعاً در شمارگان ۱۱۷.۷۸۱.۷۹۰ نسخه انتشار یافته‌اند. متوسط شمارگان کتاب در این سال ۵.۰۵۴ نسخه بوده است. در آمار مقایسه‌ای آمده است: متوسط شمارگان کتاب در موضوع‌های گوناگون از سال ۱۳۷۰ تا ۱۳۷۹ روند کندی داشته است. در سال ۱۳۷۲ متوسط شمارگان کتاب‌های کودکان و نوجوانان به بالاترین رقم یعنی ۱۳.۸۵۷ نسخه رسیده است و سپس با سیر نزولی در پایان سال ۱۳۷۹ به کمترین میزان یعنی ۸.۱۰۶ نسخه کاهش یافته است. در سال ۱۳۷۲ تعداد ۵.۰۶۰ عنوان کتاب با موضوع علوم کاربردی منتشر شده، که این رقم در سال ۱۳۷۹ به ۳.۶۰۷ عنوان رسیده است (۵:۱۱). شمارگان نشریات علمی که باید به عنوان روزآمدترین منبع اطلاعات از آنها یاد شود، بسیار تأسف انگیزتر است. تعداد کاربران اینترنت (بدون توجه به اینکه چه تعداد کتابخانه‌های ما از این امکان برخوردارند و همچنین چه نوع اطلاعاتی از اینترنت گرفته می‌شود) فعلاً در ایران نسبت به جمعیت و در مقایسه با کشورهای همجوار بسیار محدود است. براساس آمار ان.یو.ای^۱، ایران و کویت هر کدام با ۱۰۰.۰۰۰ استفاده‌کننده در یک رده هستند در حالی که جمعیت ایران حدود بیش از ۱۵ برابر کویت است. اگر بپذیریم که عربستان سعودی نسبت به ایران با حساسیت بیشتری تأثیرات اینترنت بر ارزش‌های اسلامی و اجتماعی را دنبال می‌کند؛ این سؤال پیش می‌آید که چگونه تعداد استفاده‌کنندگان از اینترنت در این کشور سه برابر ایران است (۲:۹). کمترین نتیجه‌ای که از مطالعه این آمار به دست می‌آید این است که جامعه دانشگاهی ما کتاب را جزء زندگی خود نمی‌داند، بنابراین از جامعه عمومی چه گله‌ای می‌توان داشت؟

جاری ساختن شیوه آموزشی مبتنی بر منابع روز، حداقل دو ضرورت را نیاز دارد. نخست مطالعه مستمر آموزش دهنده و فراگیر، دوم فراهم بودن امکانات این مطالعه از صدر تا ذیل. این ضرورت بخشی از نظام

نگه می‌دارند، در دستور کار خود قرار دهند. فقط در پرتو چنین اقداماتی است که نظام آموزش و یادگیری حرکتی هماهنگ و سازمان یافته توأم با انگیزه و انگیزش را فراهم می‌آورد و تعاملی خودکار ایجاد می‌شود.

اکنون برای شناخت اینکه نظام آموزشی ما فاقد چنین نگرشی در خصوص کتاب و کتابخانه است به آماري اشاره می‌کنم:

براساس گزارش ملی آموزش عالی در ایران که در سال ۱۳۸۰ منتشر شده است، ایران در سال تحصیلی ۱۳۷۸-۱۳۷۹ دارای ۲۴۶۰.۰۰۰ دانش‌آموخته و ۲۳.۰۰۰ عضو هیئت علمی و ۱.۴۰۰.۰۰۰ دانشجو در مقاطع مختلف تحصیلی است (۱۰). به این آمار، تعداد عظیم دانش‌آموزان دبیرستانی و پیش‌دانشگاهی و دبیران را نیز اضافه کنید. با وجود چنین جامعه آماری که درگیر امر آموزش و فراگیری در کشور ما هستند حال نگاهی به آمار شمارگان کتاب‌ها (از هر نوع و بر هر محلی) بیندازیم. در سال ۱۳۷۹، ۲۳.۳۰۵ عنوان کتاب در موضوع‌های گوناگون منتشر شده است. از این تعداد ۱۹.۴۴۲ عنوان تألیف و ۳.۸۶۳ عنوان ترجمه بوده

براساس آمار ان.یو.ای، ایران و کویت هر کدام با ۱۰۰.۰۰۰ استفاده‌کننده در یک رده هستند در حالی که جمعیت ایران حدود بیش از ۱۵ برابر کویت است. اگر بپذیریم که عربستان سعودی نسبت به ایران با حساسیت بیشتری تأثیرات اینترنت بر ارزش‌های اسلامی و اجتماعی را دنبال می‌کند؛ این سؤال پیش می‌آید که چگونه تعداد استفاده‌کنندگان از اینترنت در این کشور سه برابر ایران است

آموزشی است که با حرف درست نمی‌شود، حرکتی نظام‌مند و جمعی را می‌طلبد که تمامی سازمان‌های دست‌اندرکار را در برگیرد.

اشاره به وجود یک "تماد" ملموس در کشور ما یعنی شیوه فروش کتاب‌های خارجی در نمایشگاه‌های کتاب و داستان خرید کردن کتابخانه‌ها و اشخاص از این نمایشگاه‌ها برای درک مسئله کفایت می‌کند که کنکاش و بحث بیشتر در علل و اسباب این جریان در وظیفه این مقاله نیست.

یکی از صاحب‌نظران حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی می‌نویسد: از ایرانیان نسبتاً پرشماری که در نیم قرن گذشته برای تحصیل، سیاحت یا تجارت به قاره آمریکا

نیازهای اطلاعاتی می‌تواند زاده
انگیزه‌های اساسی انسانی، زاده
رشد جسمی و ذهنی و نیز زاده
شرایط محیطی و تحصیلی باشد.
بر این اساس سه عامل فراگیر،
معلم و کتابخانه، مؤلفه‌های ایجاد
کننده و پاسخ‌دهنده نیازهای
اطلاعاتی هستند.

سفر کرده‌اند، درباره کتابخانه‌های خوب و مراکز فرهنگی آنجا، که مورد علاقه دوستداران دانش و فرهنگ است، مطلب زیادی به فارسی انتشار نیافته است. این نکته همیشه اسباب تعجب من بود (۱: ص ب). باید اضافه کرد تعجب بیشتر وقتی است که می‌بینیم دانشگاهیان ما در این نیم قرن بلاخص آنها که در اروپا و آمریکا و... تحصیل کرده‌اند و یا حداقل برای دیدار مراکز علمی و پژوهشی به آنجاها رفته‌اند، چرا زمانی که در مدیریت دانشگاهی یا کتابخانه دانشگاهی و تحقیقاتی-قرار گرفته‌اند، به این واحدها آن‌گونه که شایسته بوده است توجه نکرده‌اند. گویی چشم داشته‌اند اما ندیده‌اند و

گوش داشته‌اند اما نشنیده‌اند!

حال بحث را از منظر دیگری ادامه می‌دهم. می‌گویند نیاز مادر اختراعات و اکتشافات است. ما در کار کتابداری و اطلاع‌رسانی با نوعی نیاز سروکار داریم که از آن با عنوان "نیاز اطلاعاتی" یاد می‌شود. اجازه بدهید اول آن را تعریف کنیم؛ نیاز اطلاعاتی عبارت است از: آنچه که فرد در کار تحقیق و رشد شخصیتی به آن محتاج است (۲۸:۸). در تعریفی دیگر آمده است: نیازهای اطلاعاتی نیازهای هستند که از طریق خدمات اطلاع‌رسانی و مواد کتابخانه‌ای ارضاء می‌شوند (۲۸:۸). نیازهای اطلاعاتی می‌تواند زاده انگیزه‌های اساسی انسانی، زاده رشد جسمی و ذهنی و نیز زاده شرایط محیطی و تحصیلی باشد. بر این اساس سه عامل فراگیر، معلم و کتابخانه، مؤلفه‌های ایجادکننده و پاسخ‌دهنده نیازهای اطلاعاتی هستند.

در پیشنهادها یکی پایان‌نامه برای بهره‌گیری بیشتر دانش‌آموزان از کتابخانه آمده است: انتخاب روش‌های تدریس فعال که زمینه استفاده مطلوب از کتابخانه‌های دبیرستانی را فراهم سازد (۲۸:۸). این پیشنهاد را به کل نظام آموزشی تعمیم می‌دهیم. روش تدریس فعال که زمینه استفاده مطلوب از کتابخانه را فراهم سازد در مراحل نخست یعنی در سطوح ابتدایی و راهنمایی، حضور معلم را در کنار دانش‌آموز در کتابخانه می‌طلبد و فلسفه وجود معلم - کتابدار از اینجا ناشی می‌شود. در سطح متوسطه (اگر در مرحله اول درست عمل شده باشد) هدایت به سوی بهره‌گیری از انواع مواد و منابع بالاخص منابع مرجع، با برانگیختن دانش‌آموزان برای انجام دادن، نوشتن و ارائه تحقیق‌های کلاسی با راهنمایی و دخالت معلم - کتابدار و در همین مسیر، تشویق به بهره‌گیری از کتابخانه‌های خارج از محیط رسمی مدرسه و اعزام وی به کتابخانه‌های عمومی امکان‌پذیر می‌شود. ادامه این روش در آموزش، بهره‌گیری از کتابخانه دانشکده را دلپذیر می‌سازد. اما کدام کتابخانه و کدام دانشگاه؟

رایانه‌ای. تهران: خانه کتاب، ۱۳۷۹.

۳. **اقتدار اطلاعات**: رهنمودهایی برای برنامه‌های چندرسانه‌ای برای کتابخانه‌های آموزشی. فراهم شده از سوی انجمن کتابداران آموزشی آمریکا و بخش ارتباط‌های آموزشی، برگرداندگان عبدالرسول جوکار؛ جلال رحیمیان شیراز؛ دانشگاه شیراز، ۱۳۷۹.

۴. **بسی اقبال**، ناهید (۱۳۸۰). "بررسی وضعیت موجود کتابخانه‌های وابسته به دانشگاه تهران و ارائه طرح پیشنهادی ایجاد شبکه اطلاعاتی میان این کتابخانه‌ها". فصلنامه کتاب، دوره دوازدهم، ۳ (پاییز ۱۳۸۰): ۷-۴۱.

۵. **رنجبری**، محمد. **تحولات نشر کتاب در دهه ۷۰**. تهران: خانه کتاب، ۱۳۸۰.

۶. **سلمان**، محسن. **آموزش زیربنای توسعه در تعاونی‌های روستایی**. دام، کشت و صنعت، ۲۴ (۱۳۸۰): ۴۵.

۷. **فتاحی**، رحمت‌الله. **دوره دکترای کتابداری و اطلاع‌رسانی: ملاحظاتی پیرامون شرایط، ویژگی‌ها...** کتابداری و اطلاع‌رسانی، دوره چهارم، (بهار ۱۳۸۰): ۱۰-۲۱.

۸. **قربانی**، ولی. "بررسی نیازهای اطلاعاتی دانش‌آموزان دبیرستانی شهر مشهد... کتابداری و اطلاع‌رسانی، دوره چهارم، ۱ (۱۳۸۰): ۲۸.

۹. **کوشا**، کیوان. **یادداشت سردبیر**. پژوهشنامه اطلاع‌رسانی، سال چهارم، ۱۱ (تیر ۱۳۸۰): ۲.

۱۰. **گزارش ملی آموزش عالی ایران**. وزارت علوم و فن‌آوری، ۱۳۷۹.

"NUA Internet surveys". [on -line] Available: <http://www.nua.com>

استادی روزآمد و کم دغدغه، دانشجویی شایق، با حوصله و هدفدار و کتابخانه‌ای با امکانات و دل‌انگیز. شک ندارم، حدیث مفصل می‌توان خواند از این مجمل. ایجاد انگیزه حضور در کتابخانه‌های تخصصی، مقدمات و تمهیداتی را می‌طلبد که دست کم در کشور ما این مقدمات باید از مدرسه گرفته تا مراکز و مؤسسات تحقیقاتی به نحوی که اشاره شد، فراهم آورده شود.

آن جهشی هم که به یمن فراهم آمدن فناوری‌های اطلاع‌رسانی انتظار می‌رود، بی‌نیاز از این مقدمات و تمهیدات نیست.

نقطه کور و مشکوکی هم که گاهی در افاضات برخی صاحب‌نظران مبتنی بر بی‌نیازی از وجود کتابخانه‌ها به خاطر وجود وسایل و ابزار جدید اطلاع‌رسانی و تعطیل پایگاه استقرار و آموزش بهره‌گیری همه این امکانات و انتقال آنها به اطاق و استراحتگاه پژوهشگران ارائه می‌شود، ناشی از فقدان درک درست نقش کتاب، کتابخوانی و کتابخانه در عصر رایانه است.

تاریخ دریافت: ۸۱/۱/۲۵

مآخذ

۱. **آذرنگ**، عبدالحسین. **شماره‌ای از کتاب کتابخانه و نشر کتاب**. تهران: کتابدار، ۱۳۷۸.

۲. **اونالا**، ال. **به کارگیری مادام‌العمر در مشارکت بخش آموزشی و محل کار: چالش‌های حقوقی اخلاقی و اجتماعی فضای**